

Τρίτος πολεμικός πίναξ εἶνε οἱ Τραυματίαι. Μία χαράδρα τοῦ Κιλκίς ἔχει κατακλυσθῇ ἀπὸ τραυματίας. Εἶνε ἐν σκίτσο, τὸ ὅποῖον θὰ συνθέσῃ μὲ μίαν ἀποψιν μάχης εἰς τὸ βάθος. Ἐν χροῶμα κυριαρχεῖ πένθιμον ἐν τῷ συνόλῳ. Εἶνε ἡ θλίβερα ἀλλὰ καὶ ἐνδοξος παρέλασις ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐδάψαν μὲ τὸ αἷμα τῆς πληγῆς των τὰ διεκδικούμενα ἐδάφη. Ἄλλοι κατὰ γῆς περιποιοῦνται μόνοι τὰ τραύματά των, ἄλλοι θαδίζουσιν μετὰ κόπου τῆς συνοδείας προηγεῖται νοσοκόμος, βοηθῶν ἐν τῇ πορείᾳ στρατιωτῶν φέροντα ἐπίδεσμον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅπισθεν δὲ ἐπὶ φορείου μεταφέρεται θαρέως τραυματισμένος μαχητής.

Ὁ καλλιτέχνης πρὸ καιροῦ ἐσχεδίασε μίαν σύνθεσιν, πρὸς ἣν ἡ πατριωτικὴ ψυχὴ του μετὰ στοργῆς φέρεται. Ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τοὺς πολυτελεῖς ἀγῶνας τῆς καὶ ἐφαντάσθη τοὺς ἀκουράτους Κρήτας ἀνερχομένους σὺν γυναίξῃ καὶ τέκνοις ἐπὶ τῆς Ἀεροπόλεως καὶ καταθέτοντας τὰ ὅπλα των, ἐπιτευχθεῖσες τῆς ἐνώσεως, εἰς τὸν ναὸν τῆς Νίκης, ἐνῷ οἱ γηραιοὶ ὀπλαρχηγοί, οἵτινες εἶχον πρὸ αὐτῶν ἐπιτελεῖν τὸ καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἀνεπαύοντο, τοὺς ὑποδέχονται.

Εἶνε μία ἰδέα, τὴν ὅποιαν ἔχει πλήρη ἐν τῇ διανοίᾳ τὸ καλλιτέχνης, ἀλλὰ δὲν ἠνυκάρισε νὰ τῆς δώσῃ τὴν ὀριστικὴν μορφήν.

Ὁ κ. Γ. Ροῦλὸς εἶνε δυνατὸς σχεδιαστής. Ἡ ἰκονότης του φαίνεται καὶ εἰς τὰ πρόσωπα τῶν συνθετικῶν πινάκων του, ἀλλ' ἰδίως εἰς τὰ πορτραῖτα.

Ὁ βιολιστής κ. Ἐρξστης σύρων τὸ δοῦναι του, εἶνε ἐκπαρασιωτάτος πίναξ. Ἡ κεφαλὴ, τὸ βιολί καὶ τὰ δάκτυλα ἐπάνω στὸ ὄργανον, εἰς ἓνα φόντο πυρόχρουν. Τίποτε ἄλλο. Ἀλλὰ τι δύναμις! Συνδυάζει τὴν ὁμοιότητα τῆς φυσιογνωμίας μὲ τὰς ἀξιώσεις τῆς τέχνης. Εἰς τὰ μάτια τοῦ μουσικοῦ εἰκονίζεται μία ὄνειροπόλησις μυστικοπαθῆς, τὰ χεῖλη ἔχουν καὶ αὐτὰ τὴν αἰσθησίν των, τὰ δάκτυλα, καὶ ἰδίως ἐκεῖνα ποὺ καθυποτάσσουσιν τὰς χορδὰς εἰς τὴν μελωδίαν, ἔχουν τεχνικώτατα ἀποδοθῇ νομίζῃ κανεὶς ὅτι ἀποτελοῦν συνέχειαν χορδῶν. Ἀρμονικὸς ὁ φωτισμὸς τῆς κεφαλῆς.

Ἄλλο δεῖγμα τῆς προσωπογραφικῆς του δεξιότητος εἶνε μία κατατομὴ πλοσοφοῦσης κυρίας, μὲ ἓνα πλαστικώτατον λαιμὸν.

Σκίτσα, ἰδίως τῆς «Ἐρδου», εἶνε παρερριμένα εἰς τοὺς τοίχους. Ἀνακλύπτω καὶ ἐν σκίτσο, πολὺ ἐπιτυχές, τοῦ συναδέλφου κ. Κ. Αὔγερη.

Πρὶν φύγω, ὁ καλλιτέχνης, θέλων νὰ μετρίσῃ τὴν μελαγχολικὴν ἐντύπωσιν τῶν μαχῶν, εἶχε τὴν πρόνοιαν νὰ ἀνασύρῃ ἐκ τοῦ χαροφύλλικος του ἐν δεῖγμα καὶ ἄλλης καλλιτεχνικῆς δεξιότητός του : τῆς γελοιογραφικῆς : Ἐνα ἀνέκδοτον σκίτσο τοῦ κ. Ζαχαρία Παπαντωνίου, ὡς διακού — πρὶν γένειν, Νομάρχης — θυμιατίζοντας τὴν ὁμοούσιον Τριάδα, τὴν ἐφορεύσαν τῆς Ἐθν. Πινακοθήκης, μὲ τὰς χαρακτηριστικὰς γραμμὰς του, μ' ἔκαμε νὰ γελάσω πολὺ.

K.

* * *

* ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ *

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ

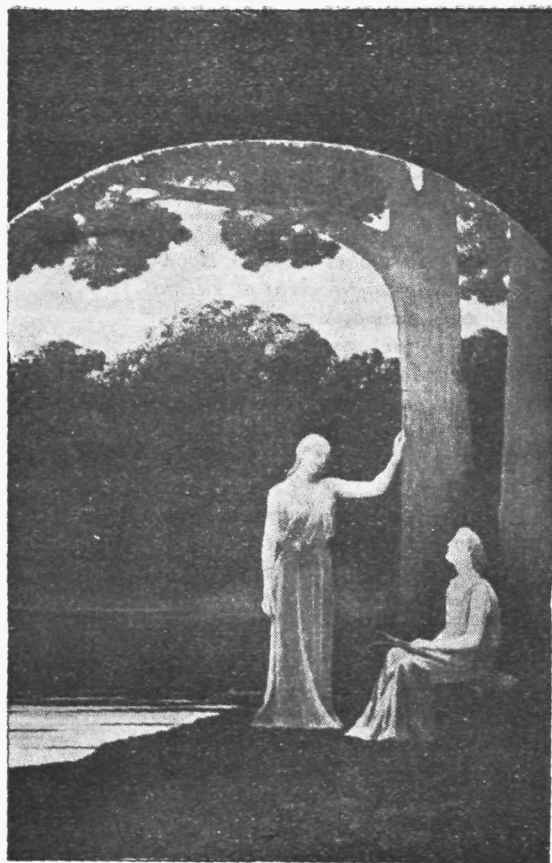

ΕΝΑΣ παλαιός, ἀλλ' ἀληθινὸς ποιητής, Παναγιώτης Συνοδινός, ἀπέθανεν ἐν γήρατι, κατόπιν μακρᾶς καὶ βασιανιστικῆς νόσου. Ὀλίγοι ἀνθρώποι συνωδύεσamen τὴν κηδείαν του, οἱ «ὀλίγοι» ἐκεῖνοι ποὺ συνοδεύουν συνήθως τὰς πτωχικὰς κηδείας τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ πνεύματος, ὅσοι ἔζησαν ἡσυχῶς, διὰ νὰ ἀποθάνουν ἀφανῶς. Οἱ ὀλίγοι ποὺ συνωδύεσamen ἄλλοτε τὸν Ἀσώπιον νεκρὸν, τὸν Ροῦδην, τὸν Μαρτζώκην.

Θά ξηγήσω τὴν ἀδειαν ἀπὸ τοὺς καθηκομῶντας νεοσσοὺς τῆς Ὀσκαρουαῖλδικῆς ποιήσεως νὰ σκιαγραφῇσιν ἓνα ἀτίθασσον ποιητὴν, τοῦ ὁποῖου ἡ αὐτόρμητος ἔμπνευσις, ἡ πλουσία, ἡ μὴ ἐπηρεαζομένη ἀπὸ ξένας φιλολογίας καὶ σχολὰς, ἦτο μεγαλόπνευτος, μεγαλορρήμων, αἰσθητὴ εἰς τοὺς ὀλίγους καὶ τοὺς πολλούς, — ὡς σάτυρα δέ, καυστικὴ

Ἦτο ὁ Συνοδινὸς πατριωτικὸς ποιητής, κοινωνικὸς ποιητής, σατυρικὸς ποιητής. Ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔδρασε, ἡ κακοδαιμονία τοῦ Κράτους, ἡ μικροπολιτικὴ, τὰ κοινωνικὰ ἔλκη, τὸν ἀπησχόλησαν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου. Ἦτο ἡ παλαιά, ἡ πρὸ τεσσαρακονταετίας περίπου ἐποχὴ, καθ' ἣν οἱ ποιηταὶ ἤσκουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς πολιτείας ἀκόμη τότε ὅχι ἀναιμώσκοντο ἀπλῶς, ἀλλ' ἀπεστήθιζον τοὺς στίχους των καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες καὶ νέοι κάθε σχεδὸν ἡλικία, κάθε κοινωνικὴ τάξις. Ὁ Βαλαωρίτης, οἱ Σοῦτσοι, οἱ Παράσχου, ὁ Ζαλοζώ-

στας, ὁ Παπαρηγόπουλος, ὁ Βασιλειάδης, ὁ Λασκαρίδης, ὁ Βλάχος, ὁ Συνοδινός, καὶ εἰς τὴν σάτυραν ὁ Καρύδης — ὁ Σουρῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης — ἦσαν πασίγνωστοι προσωπικότητες καὶ τόση ἡ ἐπίδρασις των, ὥστε καὶ σήμερον ἔτι στίχοι τοῦ Παπαρηγόπουλου, τοῦ Βασιλειάδου, τοῦ Παράσχου ἀπαγγέλλονται μετὰ νοσταλγίας καὶ τινος γοητείας. Καὶ ἀρκετοὶ ἦσαν ἐν Ἑλλάδι οἱ ποιηταὶ τότε, ἀλλὰ καὶ ὅλοι περίπου καλοὶ. Σήμερον καὶ ὀλιγότεροι εἶνε — δὲν λαμβάνω ὑπ' ὄψει τὰ δημοσιογραφικὰ τραγουδάκια τῆς δ' σελίδος — καὶ ἀγνωστότεροι. Θὰ ἰσχυρισθῶν μερικοὶ ὅτι σήμερον εἶνε τεχνικώτερος ὁ στίχος, ἐξαιρεγατμένος, ἡ ποίησις πλέον ἡρεμος, μυστικοπαθῆς ἢ ἔμπνευσις καὶ δι' αὐτὸ ὀλιγότερον ἀντίληπτή καὶ συνεπῶς ὀλιγότερον δημοφιλής. Ἀλλὰ σήμερον ἡ ποίησις αὐτὴ εἶνε «terra incognita» διὰ τὸν πολὺν κόσμον καὶ γράφεται διὸ στενὸν μόνον κύκλον Ναρκισσεομένων στιχουργῶν. Ἡ ἀξία βεβαίως μιᾶς ἱκανότητος ἔχει κατὰ τὸ ἐξαχρησμένον, ἀνεξαχρησμένον ἐποχῆς. Ἀλλ' ἡ ἐποχὴ ἀποτελεῖ ἐν σύνολον καὶ ἐκ τοῦ συνόλου κρίνεται. Καὶ ἐπεὶ ἀκούομεν συχνὰ ὅτι ἡ ἀξία τῶν νεωτέρων ποιητῶν δὲν «ἐκτιμεῖται», ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ ποίησις ἐξετιμῆτο διότι ἦτο ποίησις, δηλαδὴ ἔμπνευσις καὶ αἰσθημα — παλμός καὶ σκέψις ἐν ταύτῳ — ἦτο ἀφελὴς ἀλλὰ αἰσθαντικὴ, ἐνῷ τώρα εἶνε ἐπεξεργασία, ψιμυθιον, λεξιθερία, ὑπὸ τὸν πέπλον δῆθεν τῆς τέχνης ἀνούσια καὶ ἐξεζητημένα καὶ πλαστά καὶ νόθα στιχουργήματα, οὐχὶ ἀνάβρυσμα ἀγνῆς αἰσθηματικότητος, ἀλλὰ ψυχρὸς ὑπολογισμός. Τότε ἀπηγγέλλοντο τὰ ποιήματα παντοῦ· τώρα σχολιάζονται

* ΑΜΦΙΛΥΚΗ *

μεταξύ φίλων και ομοφύλων. Και τὸ ἀποτέλεσμα: ἔχομεν ποιητάς, χωρὶς νὰ ἔχομεν ποιήτιν. Ὑπάρχουν μαλλιαροί, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν ἀναγνώσται.

Ὁ κ. Προβελέγγιος εἰς μίαν διήλεξίν του πρὸ μνηνῶν ἐταλάνισε τοὺς συγχρόνους ποιητάς, οἱ ὁποῖοι ὁμοιάζουν τὰ καναρίνια τῆς ἀγορᾶς τὰ κλειζμένα εἰς τὰ κλουβιά των. Εἰς τὸ παράπονον αὐτὸ ἐνυπῆρχε μία νοσταλγία πρὸς τὸ παρελθόν. Δὲν εἶχε ἄδικον! Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία ἡλλαξεν, οἱ ἀφελεῖς χρόνοι ἐξευρωπαίσθησαν, ὁ ὕλισμός, ἡ βιοπάλη, ὁ σκεπτικισμός κατέκτησαν ἔδαφος, ἀλλὰ καὶ οἱ ποιηταὶ ἡλλαξάν· κατετάχθησαν εἰς σχολάς. Δὲν πίνουν ἀπὸ τὴν Καπταλίαν πηγὴν, ἀλλὰ ἐμπνέονται ἀπὸ τὰς προθήκας τοῦ Ἐλευθερουδάκη. Καὶ τὴν ποιήτιν τοῦ Βαλαωρίτου, τοῦ Παράχου, τοῦ Συνοδινοῦ — τριῶν διανοητικῶν μορφῶν, ἀξίων τοῦ τίτλου τοῦ Ἑθνικοῦ ποιητοῦ — τὴν γεμάτην φῶς καὶ κραυγὴν καὶ ὑπερφάνειαν, ἀλλὰ καὶ ἔξαρσιν καὶ πνεῦμα καὶ φρόνημα διεδέχθησαν ἀκρωτηριασμένοι στίχοι, νεφελώδεις ἀοριτολογίαι· κυριαρχεῖ ἡ ποιήσις τῆς Μιράντας, τῶν μαγναδιῶν, τῆς ἀνάβρας, τοῦ γήλιου, τῆς μάνητας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προτιμᾷ κανεὶς — μὲ τὴν τροπὴν ἣν ἔλαβεν ἡ μαλλιαρὴ ποιήσις — τὰς ρητορικὰς ἔστω τυμπανοκρουσίας ἀπὸ τὰς γλυκαναλάτους ὁμοιοκαταληξίας ἢ χυδαιολόγους γλωσσοληψίας.

Ἴδου εἰς ἐπὶ πλέον λόγος, δι' ὃν πρέπει νὰ λυπηθῶμεν διότι καὶ εἰς ἀκόμη ἀκούραστος καὶ πολυπαθὴς ἀλλ' εἰλικρινὴς καὶ εὐδυνεΐδης ἐργάτης τοῦ πνεύματος ἐξέλιπε, τοῦ ὁποῖου ἡ λύρα — ἢ ὅπως ἔλεγεν, ἡ ἄρπα — δὲν ἦτο χρυσοκόσμητος ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ ἀσθενική· ἀπῆχει ἐντονώτατα τὰς προσωπικὰς ἐντυπώσεις ὥς ἀπεκόμιζεν ἀπὸ τὴν ἀλήν των αἰσθημάτων, ἀπὸ τὴν στηθοσκόπησιν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὰς ποικίλας τῆς ζωῆς ἐκδηλώσεις. Οἱ τίτλοι καὶ μόνον τῶν ποιητικῶν συλλογῶν τοῦ Συνοδινοῦ

καὶ μάλιστα τῆς τελευταίας — τῆς καὶ ἀνωτέρας — Στόνοι, Παιᾶνες, Γέλωτες χαρακτηρίζουν ἐπαρκέστατα τὴν πολυκύμαντον ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄρρενωπὴν καὶ ποικίλην ἅμα ἐμπνευσίν του.

Ἐκηδεύσαμεν τὸν τελευταῖον ἴσως τῶν παλαιῶν. Ἐνα ποιητὴν ὁ ὁποῖος ἀφίνει ἐν τῇ ἐντίμῳ πενίᾳ του καὶ ἐν τῇ ἀπομονώσει τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς ζωῆς του δέκα τέσσαρας τόμους ποιήσεων, ἀλλὰ συγχρόνως ἀφίνει εἰς ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους μίαν ωραίαν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς ἣ ὁποία ἔδυσε, ἀλλ' ἣ ὁποία θὰ γεμίσῃ τὰς περισσοτέρας σελίδας τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως μὲ ὀνόματα μεγάλα καὶ σεβαστά. Καὶ εἰς τὰς σελίδας αὐτάς ὁ Παναγιώτης Συνοδινὸς θὰ καταλάβῃ θέσιν ἐπιφανή. Διότι ἀντικατοπτρίζεται ἐν αὐτῷ ὁλόκληρος ἐποχή. Οἱ στίχοι του ἦσαν βέλη πολεμικῆς ἐπικρίσεως, διθύραμβοι πολυήχοι, μειδιάματα εἰρωνικά, στεναγμοὶ ἀπαισιόδοξοι. Ἦτο ὡς ὁ ἴδιος ἔγραφε διὰ τὸν ἑαυτὸν του πρὸ ἐτῶν εἰς τὸν πρόλογον ἢ μῖλλον τὸν ἐπιτάφιόν του:

*Κύνος ἐγὼ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἐλευθερίας
Εἰκονογράφος πένθιμος μεγάλης ἱστορίας.*

Ἡ διαθήκη του ἐνέκλειε:

*Παιᾶνας, στόνους, γέλωτας, τοιβόλους καὶ μυροῖνας
κατὰρας καὶ σαλπίσματα, σκόνη, ὄστᾱ, ἀκτίνας.*

Καὶ ἐτελείωνε μὲ τὸν θλιβερόν στίχον τῆς ἀπογοητεύσεως:

Καὶ ὡς Παρίας τεῖεντῶ καὶ ὡς διάττων δῶα.

Ὁ Συνοδινὸς ἐτελεύτησεν ὡς Παρίας χάρις εἰς τοὺς συγχρόνους του· δὲν ἔδυσε ὅμως ὡς διάττων, διὰ τὸν μέλλοντα ἱστοριογράφον.

Δ. Ι. Κ.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ.—Τὸ μόνον παιδί των ἐπὶ τῇ εἰς τὴν ναυμαχίαν καὶ ἦλθε τὸ ἄγγελμα...